

SORSKÉRDÉSEK

„Melyik templomba jár, amelyiken keresztül vagy amelyiken kakas van?”

Egy magyar–ruszin házasság története

A volt Ugocsa megye északnyugati peremén elterülő Salánk háromezres lélekszámú, kb. fele-fele arányban görög katolikus és református felekezetű település, csak szörvényben élnek itt ruszinok, akik főleg beházasodással kerültek a községbe.¹

A század első felében a felekezeti endogámia² még erősebben érvényesült az etnikáinál: a nyelv rugalmasabbnak bizonyult a felekezeti hovatartozásnál. Úgy tartották, hogy a más etnikumú házastárs „magyarul úgy is megtanul, de vallását egykönnyen senki se változtatja meg”. A reformátusoknál a vallási endogámia eleve kizárta a más nemzetiségűek, jelen esetben a görög katolikus ruszinokkal kötött házasságokat. Az 1960–1970-es évekig mindössze néhány ilyen házasság jött létre, ahol a másik fél természetesen nemcsak nyelvi, hanem felekezeti is beolvadt házastársa vallásába. A salánki görög katolikusok azonban azonos valláshoz tartoztak a környező falvak ruszinjaival,³ ezért náluk a reformátusoknál jóval gyakoribb – bár nem általános – volt a ruszinokkal kötött házasság. Ilyenkor az azonos vallás megkönnyítette a ruszinok nyelvi beolvadását. Etnikai származásukat azonban a görög katolikusok és reformátusok máig számontartják, még az utódoknál is, őket *bekerülteknek*, *hukánoknak*, *huculoknak*, *bocskorosoknak* nevezik. A salánki görög katolikus templomi ülésrend, amely a legutóbbi időkig hagyományos volt, kihangsúlyozta az újonnan bekerültek kivülállását. A helyek a templomban ugyanis egyenes ágon öröklődtek, és eladásukra csak a legritkább esetben került sor, ezért a kívülről való hozzáférés eleve kizárt volt.

A korábbi időkben a vallási endogámiát a fiatalok családi szocializáció útján sajátították el, és ennek betartását szolgálta az egyház erkölcsi fegyelmező ereje. Akik megszegtek az idevonatkozó egyházi előírásokat, azokat a református és görög katolikus egyház egyaránt különböző szankciókkal sújtotta (a reformátusoknál eltiltotta az úrvacsorától, a görög katolikusoknál az eukarisztia szentségétől stb.). Ezek a szankciók mindig súlyos lelki terhet jelentettek a hívő egyénnek és családjának, ezért az 1950-es évekig – a politika okozta beavatkozásokig – a felekezeti endogámia érvényesült az etnikai endogámiával szemben. Ezt követően a görög katolikusoknál az etnikai endogámia a felekezetiével azonos fontosságúvá vált. Az 1960–1970-es évektől pedig – a vallás erkölcsi fegyelmező erejének csökkenésével – gyakran az etnikai endogámia dominanciája érvényesül a felekezetiével szemben. Ezzel egyidejűleg a népmozgások felgyorsulása, a fiatal nemzedék mobilitása következtében a házassági kapcsolatokban nagyobb nyitottság tapasztalható. Mindkét felekezetenél igen sok a véletlenszerű házasságot létrehozó kapcsolat: időszakos munkavállalások távolabbi vidékeken (Belorusszia, Kazahsztán, Oroszország, Ukrajna stb.), tanulási lehetőségek idegen városokban, utazások. Ezek mögött sohasem két terület tartós kulturális és gazdasági kapcsolata húzódik meg, hanem mindig alkalmi, időszakos kapcsolatleremtés.

A házassági kapcsolatokkal így továbbítható vidékekről orosz, ukrán, fehérorosz, finn stb. nemzetiségűek is kerülnek a helységbe. Az *idegenből* jött új családtagok, akiknek „nem értik a nyelv-

¹ A dolgozat az OTKA T. 025879. számú pályázati program keretében készült.

² Társadalmi csoporton belüli párválasztás szokása. (Szerk.)

³ A Munkácsi Egyházmegye 1949. évi reuniálásáig a ruszinok is egységesen a görög katolikus valláshoz tartoztak.

vét” a szülők mindkét felekezeten belül ellenérzéssel fogadják, ha azonban ezek a *bekerültek* megtanultak magyarul és alkalmazkodnak a helyi közösség értékrendjéhez, kialakult szokásaihoz, rövid időn belül befogadja a család és a közösség, származását azonban számontartják az utódaiknál is.⁴

Az adott témában a családtörténeti módszer segítségével – amely az egyedi események, helyzetek mélyelemzését helyezi előtérbe – egy magyar–ruszin házasságot, mégpedig Géza és Szveta házasságát vizsgálom a Szvetával készült interjú alapján. A beszélgetésre a házaspár új lakásán került sor. A párbeszéd magyar nyelven folyt: Szveta enyhe akcentussal, de folyékonyan beszéli a magyart. Kilenc éve házasok. Van két kislányuk: Tímea és Beáta. Szveta a szomszédos ruszin⁵ (Szőlősegres) községből való. Szülei ruszinok, anyai nagyanyja azonban magyar – annak idején Királyházáról jött férjhez Szőlősegresre –, de sem a gyermekeit, sem az unokáit nem tanította meg magyarra. Szveta nem is hallotta őt korábban magyarul beszélni, amíg Géza nem udvarolt neki. A fiatalember mindig tiszteletét tette az idős asszonynál is.

Szveta apjának nem voltak különösebb ellenérzései, amikor a lánynak magyar legény kezdett udvarolni, ugyanis két testvérének a házastársa ugyancsak magyar. Egyedül a vallásnak volt jelentősége számára, ezért Gézától, harmadszori látogatása alkalmával megkérdezte, hogy *odahaza melyik templomba jár, amelyiken kereszt vagy amelyiken kakas van*, azaz görög katolikus vagy református vallású-e? Miután kiderült, hogy az előbbi, azt követően nem kifogásolta a lányához való közeledést.

A vallásnak, főleg az idősebb és középkorúak értékrendjében még napjaink szekularizált világában is jelentősége van. A katolikus és protestáns egyházak elvi különbözősége vegyes felekezeti házasság esetén általában konfliktushelyzet forrása: melyik egyház templomában történjék az esküvő, majd hol kereszteljék a gyermekeket stb., s mindegyik egyháznak megvan a maga eszközei, hogy szankcióval illessék az „eltéveldetett”. Ezért, különösen a vallásos szülők igyekeztek tiltással is kivédeni a vegyes felekezeti házasság létrejöttét. Kárpátalján a ruszinok görög katolikusok, részben görög keletiek, a magyarok azonban felekezeti megosztottak: majd hetven százalékuk református és alig harminc százalékuk katolikus. Tehát egy ruszin házasulandó fél részéről nem mindegy, hogy az etnikai különbözőségeen túl a választottja melyik felekezethez tartozik. Az azonos valláshoz tartozás enyhíti az etnikai különbözőséget.

Géza szülei *„régii jó magyar görög katolikus családnak”* számítanak Salánkon. Az élő emlékezet a szűkebb hozzátartozók között nem tart nyilván ruszinokkal kötött házasságokat. Így Géza házassági szándéka mély ellenérzést váltott ki a szüleiből, különösen az apjából, aki ugyan sem a választott leányt, sem családját nem ismerte. Az idegen etnikum volt az, ami számára nemkívánatos volt ezt a frigyet: *„hucul⁶ menyét nem akarok”,* – mondta.

Minden házasság befolyásolja az adott családi társadalmi megítélését, a falu hierarchiájában elfoglalt helyét. Egy „múlt nélküli” idegen házastárs, különösen *„egy egresi (szőlőegresi) hucul”* csak gyengítheti ezt a pozíciót a közösség értékrendjében. A helyi társadalomban a családok pozíciói hosszú idő alatt alakultak ki s az egyén a családján keresztül kapcsolódik közösségéhez. Egy személy azonosságát elsősorban nem az dönti el, hogy kicsoda, hanem az, hogy *„kinek a fia”*.

A házassággal ugyanakkor nem csupán a két egyén kapcsolja össze az életét, hanem közvetett módon a két család, sőt a rokonság is. Ugyanis a falusi társadalom számontartja a távolabbi hozzátartozókat is, és a megfelelő rokonsági fok kifejezéseivel illetik egymást: *sógor*,

⁴ Erről részletesebben egy korábbi tanulmányomban írtam: Endogám és exogám tendenciák egy kárpátaljai magyar faluban. In: Kárpátaljai Minerva I. 2. Budapest–Beregszász, 1977. 107–119. old.

⁵ A ruszin és ukrán kifejezéseket szinonimaként használom s elsősorban azért, mert az érintett lakosság sem tesz különbséget közöttük. Főleg a fiatal generációra vonatkozik ez az „egybecsapás”, akik nem ismerik ennek az etnikumnak a politikai vonatkozásait. (Erre most én sem térek ki.) Nyelvészek, történészek között egyaránt vita tárgyát képezi, hogy az adott népcsoport önálló etnikum vagy csupán egy etnikai népcsoport.

⁶ Ruszin (ukrán) etnikai népcsoport. lakhelyük az Erdős-Kárpátok északkeleti csücske, a Tisza forrásvidéke. A kárpátaljai magyarság körében azonban elterjedt ennek a kifejezésnek a gyűjtőfogalmi használata is, és adott szituációban, általában elmarasztaló szándékkal, kiterjeszti a vidék összes sláv ajkú lakosára.

ányó vagy csak egyszerűen rokon. Különösen „lentől fölfelé” jellemző ennek a túlhangsúlyozása: a társadalom perifériáján elhelyezkedő egyének ilyen módon kívánnak kisebbfajta társadalmi elismertséghez jutni. A rokoni összetartozás kifejezése még, az ünnepek alkalmával történő látogatások vagy a családi rendezvényeken való részvétel: „nem mindegy, hogy kivel ül az ember egy asztalnál” – mondják. Még a ruszin etnikumú házastársnál is nagyobb hátrányt jelent olyan családokkal rokonságba kerülni, akik a társadalom perifériájához tartoznak. Így a szomszédos ruszin falvak esetében, főleg, ha már történtek oda-vissza beházasodások, az emberek egymás hozzátartozói felől is tájékozottak. Tehát a „rossz rokonság” sokszor akadály lehet egy, amúgy elfogadható házasságnak.

Gézának sikerült apját – annak egy gyenge pillanatában – rávennie, hogy megkérje számára az óhajtott ruszin leányt. A leánykérést már másnap meg is tartották, nehogy a szigorú apa átértelmezze a helyzetet és meggondolja magát. „Visszavágóra” azonban nem került sor, azaz Géza szülei nem viszonozták a leány családjának a vendéglátást, ami szokásban van ezen a vidéken. A magyar szülők a rideg távolságtartást a leánykérés után is megtartották, éreztették, hogy „ők csak a fiuk kívánságának tettek eleget”, de egyébként nem vállalnak közösséget az „új családdal”. Ezt a távolságtartást óhajtották kifejezni a leánykérésre felkért tolmács jelenlétével is. Bár Géza apja elfogadható szinten beszélt az orosz nyelvet, hiszen Kárpátalján az 1945. évet követő évtizedekben a szovjet katonaságnál a magyar férfiak mind megtanulták az államalkotó nemzet nyelvét, de csak közvetett módon volt hajlandó részt venni az eseményekben. Egyik oroszul-ukránul jól beszélő rokont kérték föl a fiatalember szándékainak tolmácsolására.

A nyelv összeköt és elválaszt, „világokat” nyithat meg és félreértések eszközeül is szolgálhat. Ez utóbbit illusztrálja a következő történet: a menyasszony a vőlegényénél tett első látogatása alkalmával annak nagyanyját udvariasságból magyarul kívánta üdvözölni, ennek kifejezésére azonban a „szia” köszöntő formát használta. Az idős asszony elképedt ettől a szemtelenségtől s meg is kérdezte unokájától: „mifélek ennek a lánynak a szülei, hogy nem tanították meg az illemre”. Közben csak az történt, hogy Szveta az általa ismert egyetlen magyar üdvözlési formát egyenértékűnek érezte az orosz „zdrasztvujtye”, azaz „jó napot” kifejezéssel, amely köztudottan fiatalok és idősek egymás közti üdvözlésére egyaránt használatos.

Az esküvőt követően az ifjú házaspár öt éven át Géza szüleivel és nagyszüleivel együtt közös háztartásban élt. Szvetának még nem volt munkahelye, ezért amíg az ifjú férj és a szülők a nap nagy részét a munkahelyükön töltötték, ő otthon, a nagyszülők irányítása mellett a házimunkát végezte. Apró, törekeny alkata ellenére, munkabírása már a szülői házban megedződött. Odahaza hárman voltak testvérek s mindhárman lányok. Így férfisegítség nem lévén, az apa a lányait vette igénybe az olyan hagyományosan férfimunkára is, mint a kaszálás, szénázás, boglyarakás stb. Szveta az új háztartásban mint fiatal menyecske igyekezett alkalmazkodni a család belső rendjéhez és szokásaihoz. Ennek ellenére mindennaposak voltak azok a helyzetek, amelyek Géza családjá részéről negatív viszonyulást tartalmaztak, s akik Szveta személyes tulajdonságait etnikai tulajdonságként értelmezték. Ez az idegenség elsők között az após részeről nyilvánult meg, aki menyé etnikai különbözőségét szinte „bűnéül” róta fel. Ezt kisebb-nagyobb gesztusokban tudtára is adta, pl. nem fogadta el az általa készített enni-valót, mert ő „hucul ételt nem eszik”.

Ezeket az etnikai színezetű konfliktushelyzeteket a generációs ellentétek még inkább elmélyítették. A családi életvezetés különböző területein: tervezés, a pénzfelhasználás módja, a higiénia alapvető előírásai stb. ugyancsak eltérő vélemények fogalmazódtak meg Szveta, valamint az anyós, illetve az após részéről. Adott esetben már mindenfajta másság, ami nem a „mi világunk” része, idegennek minősült. A fiatalok elköltözésével azonban a realizált életterek erőteljesen elkülönültek, s a vezérlőelv már nem a konfliktuskeresés, hanem a komplementaritás és az egymás mellett való működés lett, sőt bizonyos feladatok ellátásában olykor az együttműködésé.

Szveta egy év alatt elsajátította a magyar nyelvet. Tanítói elsősorban a férje nagyszülei voltak, akik empirikus módon vezették be a nyelv világába: a munkatevékenység során minden alkalommal magyarul megnevezték számára az épp aktuális tárgyat, illetve a hozzá kapcsolódó cselekvéssort (pl. ez villa, ez kanál, ezekkel eszünk stb.). A család többi tagja, a rokonok, a szomszédok is elsősorban magyarul beszéltek az ifjú asszonyhoz, egyedül a férje volt az, aki

egy ideig még az orosz nyelvet használta. Hangsúlyozandó, hogy az orosz, és nem az ukránt. Holott Szveta anyanyelve az „ukrán” volt, és Géza, aki ukrán tannyelvű középiskolát végzett, birtokában volt ennek a nyelvnek. Mikor rákérdeztem ennek az okára, Szveta nem tudta megmagyarázni, azt mondta, ez kezdettől spontán így alakult. A jelenség azonban nem egyedi. Csak megemlítem, hogy az elmúlt évtizedekben Kárpátalján általános, hogy a magyar nemzetiségűek adott beszédhelyzetekben az ukrán és orosz nyelv közül legtöbbször az orosz nyelvet használták. Akik magyar nyelvű iskolát végeztek, azok részéről még érhető volt, hisz ukrán nyelvet nem is tanultak, csak orosz. Azonban, amint a fenti példa mutatja, adott esetben az ukrániskolát végzetek ugyancsak inkább az orosz nyelvvel éltek. Ennek oka, hogy aki „adott magára”, és nemcsak a magyarok, de az ukránok többsége is, az a volt Szovjetunióban „nagy-oroszul” beszélt, és nem „huculul” s főleg nem „po násumu”. Hogy ez utóbbi az ukrán nyelvnek a helyi dialektusát jelenti-e vagy egy önálló ruszin nyelvet, egyelőre még a nyelvészek is vitáznak. Az orosz-ukrán nyelv közötti hierarchia egész Ukrajnában jelen volt, kivétel az ukrán érzelmű volt Galícia, a mai Lemberg és környéke.

Géza és Szveta tehát kezdetben egy harmadik nyelven kommunikáltak egymással, majd a házasságukat követő időszakban a magyar környezet kényszere alatt több magyar kifejezés kapott helyet az érintkezésükben, s az évek múlásával pedig teljesen kiszorította az orosz. Szveta már a gyermekeihez is magyarul beszélt. A családi élet különböző területein az otthonról hozott értékrendet valósítja meg, beépítve azonban azokat a célszerű dolgokat, amiket új környezetében ismert meg. A nyelvváltásból nem csinál elvi kérdést, a gyakorlat szintjén kezeli. Nincsenek egyértelműen kinyilvánított gesztusai, a mindennapi cselekvések síkján végzi a maga „etnicitástermelését”.

Pilipkó Erzsébet

A „dunai svábok” sorsa egy érdi család történetének tükrében

A német forrásmunkák a „kahlenbergi”-csatát – Bécs mellett 1683. szeptember 12. – történelmi fordulópontnak tekintik a török uralom hanyatlását és a közép-dunai területek tervszerű benépesítését illetően. Az utóbbi folyamat a két Habsburg uralkodó: Mária Terézia és II. József idején teljesedett ki.

Először a Budai-hegyekre érkeztek németek 1685-ben, majd a Vértes-hegységbe jöttek 1691-ben, valamint a Bakonyba 1702-ben. Szatmárba 1712-ben, Bácskába 1715-ben, a Bánátba 1716-ban, Horvátországba 1718-ban érkeztek. A városközpontok Buda (Ofen), Pest, Székesfehérvár, Pécs, Szabadka, Eszék és Temesvár voltak.

Bár a telepések különböző német tartományokból, így: Hessenből, Pfalzból, Elsasszból, Lotharingiából, Badenből, Württembergből, Bajorországból, Ausztriából, cseh–német területekről, sőt Svájból származtak és csak egy részük jött Schwabenből (Bajorország délnyugati megyéje), mégis egységesen sváboknak nevezték el őket a helybeliek, feltehetően Badeni Lajos őrgrof sváb csapatai után, melyek Buda visszafoglalásában játszottak jelentős szerepet. Ezt az elnevezést a jövevények maguk is átvették. Az első világháború elmúlásával megkülönböztetésül az „eredeti” sváboktól a (Baden-Württembergiektől) a néprajzi kutatók „dunai sváboknak” (Donauschwaben) hívják a németek e „legifjabb csoportját” [Sonntagstblatt 1993.]

A trianoni békekötés után a svábok nagy része Jugoszlávia és Románia területére került. Az 1941. évi népszámlálás szerint Jugoszláviában 652 ezren, Romániában 328 ezren, hazánkban 450 ezren éltek. Az utóbbiakat magyarországi németekként (Ungarndeutschen) is emlegetik. A második világháború után a jugoszláviai megsemmisítő táborok, a Szovjetunióbeli kényszermunka, a Postdamban aláírt kitelepítés megrikította soraikat: számuk e három országban jelentősen csökkent. Jugoszláviában (szerb–horvát, szlovén területen) 14 ezerre, Romániában 40 ezerre. Mintegy negyedmillióan pusztultak el, a túlélők szétszóródtak a világ tizenöt államába. 340 ezren az USA-ban és Dél-Amerikában telepedtek le, 120 ezren Ausztriá-

ban, mások Franciaországban vagy Ausztráliában lettek új otthonra. Sokan, mintegy 480 ezren régi hazájukba, Németországba tértek vissza. A második világháború befejeztével mindent elvesztettek, családi köteleket, hazát, otthonot, mindazt, amit az ősök verejtékes munkával felépítettek.

1945-ben a „Potsdami egyezményben” a győztes szövetségi hatalmak úgy határoztak, hogy a német nemzetiségű lakosságot kitelepítik Magyarországról is. Erre vonatkozóan a magyar kormány 1945. november 20-án hozott 12330/1945. számú első rendeletét később többször megváltoztatták. Így a 3. paragrafus értelmében a kitelepítésre kötelezett személyeknek attól függetlenül, hogy az országban, vagy országon kívül tartózkodnak, ingó vagy ingatlan vagyonát zárolták. A rendelkezés hatálybalépésétől a tulajdonát nem adhatta el, és nem terhelhette meg. A szovjet hatóságok titkos döntése alapján már ezt megelőzően, 1944 végétől több mint 60 ezer fiatal magyarországi német férfit és nőt hurcoltak el 1-5 éves kényszermunkára a Szovjetunióba, ahonnan sokan nem tértek vissza. 1946 elejétől megkezdődött a magyarországi németek tömeges elszállítása, először Németország amerikai, 1947 nyarától a szovjet megszállási övezetbe. Nemcsak azokat kötelezték azonnali távozásra, akik a „Volksbund”, netán az „SS” tagjai voltak. A deportálásra elegendő ok volt, ha valaki az 1941-es népszavazáson német nemzetiségűnek vallotta magát, vagy ha német neve volt.

A továbbiakban Eszes János, valamint Eszes Vendel visszaemlékezésében villantom fel az erdi svábok múltját.

Az Eschbach és Hirschenberg család eredete

Eszes János: Apai ősöm Eschbach Sebestyén a németországi Neuhoftenből (Ludwigshafen megye, Pfalz) származott és 1786-ban költözött Bácskába kétszázhuszonöt német családdal együtt. Parabuc (Paripás) község az első állomásunk, 1919-ig tartozott Magyarországhoz. Eschbach Vendel nagyapám magyar földön született 1870-ben. Anyai ágon dédapám Hirschenberger Bálint, szintén itt látott napvilágot 1861-ben. Zömmel mezőgazdasággal foglalkoztak. Eleinte sok kedvezményt élveztek és szépen gyarapodtak úgy, hogy idővel kevésnek bizonyult számukra a földterület, ezért néhányan közülük észak felé vonultak és Érden találtak végleges otthonukra.

Érden a nagyapák: Eschbach Vendel és Hirschenberger Bálint nagy szorgalommal láttak neki a gazdálkodásnak. Békés életükbe azonban beleszólt a háború, a két család így férfi nélkül gazdálkodott tovább. Különösen viszontagságos idősebb Eschbach János sorsa, aki 1915-ben megsebesült, Lengyelországban fogságba került, majd hazarendelték Magyarországra. 1916 őszén ismét a frontra vitték, 1918 októberében fogságba esett és csak 1920 júniusában térhetett vissza otthonába. A háborúban kitüntette magát, 1925-ben német nevére változtatta. Horthy Miklós „vitézzé” avatta, és 15 katasztrális hold földet kapott. Ezen kívül még bértelek is területe. A nagy család 1930-ig egymást segítve együtt gazdálkodott. Idővel felnőtt a fiatal munkaerő, a három fiú: Bálint, János és Vendel folytatták szüleink munkáját, s a lányok is részt vettek a termelésben.

Az ésszerűbb gazdálkodás érdekében id. Eszes János két fiát, Bálintot és engem egy évre Örkénybe küldött gazdasági iskolába. Onnan hazatérve új termelési módot vezettünk be. A négynyomásos rendszerrel jó termést kaptunk. A továbbiakban megint a háború irányította a családunk életét. Bálint 1943-ban eltűnt a Don-kanyarban, máig sincs hír róla. Én 1941 őszéig tényleges katoná voltam, majd postán dolgoztam. 1942-ben behívtak Komáromba, ahol kiképzőtisztként szolgáltam. Leszerelésem után ismét a postai munkát végeztem rövid ideig, 1944-ben megint katonaság következett, kórház (vakbélműtét), rövid időre pihenő. A Vereckei-hágón át indult el csapatunk, de az oroszok közeledtek a Kárpátok felé. Így hamarosan visszafordultunk az Uzsoki szoroson át. Nagybereznén értesültünk Horthy leváltásáról és a Szálasi uralomról, így Ungvárról sürgősen visszavonulva Kassán át Komáromig értünk december 22-én. Nagy sokára hazaérkeztem családomhoz, de még nem volt vége a megpróbáltatásoknak. Karácsony estén, december 24-én megjelentek Érden az oroszok.

Eszes Vendel: Einwachter Terézzel már gyermekként ragaszkodtunk egymáshoz. Ha mód volt rá, egyforma, egyszínű ruhában jártunk szórakozni és bálozni. Már házasságunkat terveztünk, de a második világháború közbejött ebben megakadályozott minket. A bátyámmal együtt az ágyból vitték el az oroszok „malenkij robotra”. Éppen Zilahi Lajos a „Két fogoly” című könyvét olvastam. Csak 1948. július 12-én tértem haza. Akkor tudtam meg, hogy 1947-ben

kora tavasszal Einwachter Pált, feleségét és menyasszonyomat Terézt éjszaka magyar katonák minden poggyász nélkül bekisérték a rendőrségre. Reggel kihallgatás nélkül a budapesti Mosoni úti laktanyába és kb. tíz nap után egy kitelepítési vonattal a Drezda melletti Pirna gyűjtőlágerbe szállították őket azért, mert korábban svábnak vallotta magát a leendő apósom. Szorgalmas, népszerű szegényparaszt család voltak Einwachterék.

A gyűjtőlágerből egy sziléziai kis faluba telepítették mindhármukat – Cibauba. Itt alkalmi munkával, minimális segély mellett tengették életüket 1948 májusáig. A fogságból közvetett úton levelet írtam Teréznek – kértem, hogy jöjjön haza vagy kimegyek érte a sanyarú körülményük miatt. A hír hallatára, helyzetük megszüntetésére mindhárman – minden engedély és dokumentum nélkül, gyalogszerrel, Csehországot megkerülve – 1948. július első napjaiban hazaértek. Útközben három helyen (Hoff, Passau, Győr) bíróság foglalkozott velük. Mind-egyik bírósági döntés: visszatoloncolás volt. A hatósági kísérők humánusának köszönhetően az irány mindig hazafelé sikerült. Négy helyen voltak börtönbe zárva (Hoff, Passau, Győr, Budapest Mosoni úti fogház) – siralmas körülmények között.

Majdnem egyidőben érkezünk meg magyar földre: Einwachterék nyugatról – én pedig keletről, a Szovjetunióból.

Amikor megtudták a hatóságok, hogy Einwachterék itthon vannak – elfogatási paranccsal kerestették leendő apósomat és családját. Egy éven át állandóan bujkálniuk kellett. Egy-két kivétellel az egész falu segített elbújtatni őket – 1948. július 1-től 1954-ig –, míg egy amnesztia-rendelettel megszűnt üldöztetésük. Így Einwachter Teréz és Eszes Vendel a sok belügyi utánjárással 1948. november 13-án hivatalosan házasságot kötött. Ehhez messzemenő segítségben részesültünk az Erd-ófalusi plébánostól és jegyzőtől. Köszönet a gyári barátoknak is. A MÁVAG-ban, ahol dolgoztam, a Jogügyi Osztály megszerezte a hivatalos engedélyt a Belügy-minisztériumtól.

Dr. Kerékyártó Imréné

TISZTELT OLVASÓNK!

A Honismereti Szövetség az 1996. évi CXXVI. törvény 6. § (3) bekezdése alapján a 2001. évi állampolgári adó 1 %-ából

76 332 forint

támogatást kapott. Az összeget elsősorban ifjúsági honismereti rendezvényeink megvalósítására, valamint a Honismeret folyóirat megjelenítésére fordítottuk.

A Honismereti Szövetség elnöksége és a Honismeret folyóirat szerkesztőbizottsága megköszöni mindazok támogatását, akik egyetértve törekvéseinkkel, önzetlen felajánlásukkal segítették munkánkat.

2003-ban újabb feladatok állnak a Honismereti Szövetség előtt. Szervezzük a XXXI. Honismereti Akadémiát, melynek fő témája: *Pro Patria et Libertate* – a Rákóczi-szabadságharc lesz, kitörésének 300. évfordulója alkalmából. Készülünk továbbá a honismereti táborvezetők szakmai tanácskozására és az Ifjúsági Honismereti Konferenciára. XXXI. évfolyamában jelentetjük meg a Honismeret folyóiratot.

Mindenzen feladatok teljesítéséhez továbbra is nagy szükségünk van az Ön támogatására. Bízunk benne, hogy ismét úgy dönt: adója 1 %-ának felajánlásával Szövetségünk munkáját támogatja. Kérjük, hogy az adóhatósághoz 2002-ben beküldendő nyilatkozatán a

HONISMERETI SZÖVETSÉG et

szíveskedjék megjelölni.

Adószámunk: 19624947-1-41

Segítő támogatását előre is hálásan köszöni

a Honismereti Szövetség